

Kursus-år 2016/2017

Større skriftlig opgave

Alle nedenstående oplysninger skal udfyldes

Kursistnummer:

Kursistnavn:

Kursistens mailadress

Fag: Historie B	Lærernavn: <input type="text"/>	Initialer: <input type="text"/>
Fag: <input type="text"/>	Lærernavn: <input type="text"/>	Initialer: <input type="text"/>

Emneområde: *Imperialisme og kolonialisme: De engelske koloniers udvikling*

Opgaveformulering:

Det engelske Indiens historie og eftermæle

Gennemgå hovedtrækkene af den engelske historie i Indien og det engelske styres kendetræk

Gennemgå og sammenlign argumenter i debatten i datiden og i dag om det engelske styre i Indien var til indernes og Indiens fordel.

Diskuter om man kan tale om en særlig godartet engelsk imperialisme sammenlignet med andre mindre godartede varianter

Lærerkontaktoplysning(er):

Mail: <input type="text"/>

Jeg bekræfter herved med min underskrift, at opgavebesvarelsen er udarbejdet af mig. Jeg har ikke anvendt tidligere bedømt arbejde uden henvisning hertil, og opgavebesvarelsen er udfærdiget uden anvendelse af uretmæssig hjælp og uden brug af hjælpemidler, der ikke har været tilladt under prøven. **Underskriften må gerne skrives fra din PC.**

Dato 19/2/2017

Underskrift kursist

Dato 31/1 2017

Underskrift lærer

Evt. fremmedsprogsgodkendelse: Sprog:

Underskrift leder:

Den større skriftlige opgave skal afleveres elektronisk senest **fredag den 10. februar kl. 10:00** (som én samlet fil, der opfylder formalia) til sso@kvuc.dk. Emnefeltet i mailen skal indeholde følgende: "SSO 2017 dit fulde navn og dit kursistnummer." Du er selv ansvarlig for, at det du afleverer på mail er den korrekte udgave, og at alle sider samt bilag er indeholdt i den afleverede fil.

Det engelske imperium i Indien

et progressivt eller regressivt fænomen?

Indhold

Indledning.....	3
Afgræsning.....	3
Indien: fra handelskoloni til kronkoloni.....	3
Fra kronkoloni til uafhængighed	4
Hvilke positive og negative aspekter var der ved det engelske imperium i Indien?	6
Det gode imperium?	9
De humanitære katastrofer	11
Opium: at tjene penge på narkomani	12
Indien efter englænderne.....	13
Engelsk imperialism - bedre eller værre?	15
Skrækscenariet: japanerne.....	15
Frankrig som sejrsherre af syvårskrigen.....	16
Konklusion	17
Abstract	18
Litteraturliste	19

Indledning

Med denne opgave vil jeg forsøge at finde svar på om Englands kolonisering af Indien var af progressiv eller regressiv betydning for Indien.

Det agter jeg at gøre ved at:

Redegøre for Englands tid i Indien, og hvad der kendetegnede det engelske styre i Indien.

Hvilken betydning det engelske styre, positivt og negativt, havde for inderne og Indien under kolonitiden, og hvilken betydning koloniseringen af Indien har for landet i dag.

Til sidst vil jeg sammenligne den engelske imperialism med andre former for imperialism, og diskutere om man i den forbindelse kan tale om at den engelske imperialism var særlig godartet.

Afgræsning

Jeg har valgt at afgrænse min opgave til kun at omhandle det engelske imperium i Indien. Det har jeg gjort af følgende grunde.

Indien var ikke en "almindelig" engelsk koloni, men var fra 1857 en såkaldt kronkoloni, og havde derfor en særlig status.

Det engelske imperium var stort og vidtspændende, og en opgave som denne ville ikke kunne give en fyldestgørende besvarelse af spørgsmålet: Var det engelske imperium et progressivt eller regressivt fænomen? Derfor begrænser jeg mig til at stille spørgsmålet: Var det engelske imperium i Indien et progressivt eller regressivt fænomen?

Indien: fra handelskoloni til kronkoloni

Den engelske historie i Indien starter i 1599, med dannelsen af "Det Britiske Ostindiske Kompagni".¹

I 1601 begyndte handelskompagniet at sende skibe til Indien.² Dengang regerede Mughal imperiet over Indien.³ Englænderne havde oprettet handelsstationer i landet, men deres indflydelse var meget begrænset.

England var ikke den eneste nation der oprettede handelsstationer i Indien. Frankrig var en stor konkurrent til englænderne, det skulle dog ændre sig efter syvårskrigen (1756-1763)⁴ hvor englænderne drev Franskmandene ud af det meste af Indien.

Krigen var kendetegnet ved det massive brug af Sepoyer, indiske soldater som både Frankrig og England brugte. Englands brug af Sepoyer var et af kendetegnene ved det engelske imperium i Indien.

¹ <http://www.flowofhistory.com/units/eme/18/FC123> (set d. 10-02-17)

² <http://www.flowofhistory.com/units/eme/18/FC123> (set d. 10-02-17)

³ <http://www.flowofhistory.com/units/eme/18/FC123> (set d. 10-02-17)

⁴ <http://www.flowofhistory.com/units/eme/18/FC123> (set d. 10-02-17)

Efter syvårskrigen fik Det Britiske Ostindiske Kompagni enorm indflydelse i Indien. Mughal kongen gav handelskompagniet ansvar for den civile administration af Bengalen, Bihar og Orissa⁵, og ret til at udskrive skatter i disse regioner.

Den stigende indflydelse betød, at englænderne måtte tage stilling til hvordan man skulle regere i Indien. Det gjorde man ved i 1773 at indsætte en guvernør ved navn Warren Hastings. Hastings havde stor respekt for den indiske kultur og det skabte ro i landet.⁶

I 1788 tiltrådte Cornwallis som ny guvernør.⁷ Han indførte en række engelske "ideer" som for eksempel retten til ejendom og skatteobligationer⁸ m.m. Ideer der var i strid med den indiske kultur. Der blev indført forbud mod *sati* (afbrænding af højkasteenker på deres mands ligbål), barnedrab på piger, tilintetgørelse af "Thug sekten" (voldelige landevejsrøvere). Generelt forsøgte englænderne at forbyde mange af de traditioner som var i strid med kristendommen.⁹

Det hele kulminerede med mytteri i en kaserne i 1857¹⁰. Mytteriet spredte sig hurtigt til store dele af Indien. Det britiske handelskompagni slog hårdt og brutalt ned på oprøret. Det var dog så brutalt, at man som følge deraf besluttede at opløse handelskompagniet. Indien blev overdraget til den britiske krone¹¹, og blev dermed til en kronkoloni.

Fra kronkoloni til uafhængighed

Med overdragelsen af Indien til den britiske krone i 1857¹² kom en række ændringer. Et ministerium for Indien blev oprettet i det engelske parlament. Statssekretæren for dette ministerium var medlem af det britiske kabinet.¹³

England fik direkte kontrol over en langt større del af Indien. Den resterende del af Indien bestod af stater der blev regeret af lokale fyrster. De havde ikke den direkte kontrol over disse stater, men fyrsterne fulgte de engelske politikker¹⁴. I bilag 1, kan man se et kort over de daværende stater i Indien, herunder den territoriale opdeling af Indien i 1931.

Selv om at briterne havde slået hårdt ned på oprøret, forstod de også vigtigheden af, at tilfredsstille befolkningen, for at sikre fred.

Det gjorde de ved at indfri nogle af de krav inderne stillede, som for eksempel oprettelsen af en valuta og 2 "rent" indiske banker. I 1885 oprettede man Den Indiske Nationalkongres. Formålet

⁵ Ferguson, 2003: s. 43

⁶ Ferguson, 2003: s. 44

⁷ <http://www.flowofhistory.com/units/eme/18/FC123> (set d. 14-02-17)

⁸ Ferguson, 2003: s. 56

⁹ Pouchepadass, 2005: s. 324

¹⁰ Pouchepadass, 2005: s. 330

¹¹ Fourcade, 2005: s. 342

¹² Fourcade, 2005: s. 368

¹³ Fourcade, 2005: s. 342

¹⁴ <http://www.flowofhistory.com/units/eme/18/FC123> (set d. 15-02-17)

med kongressen var at gøre den engelske regering bekendt med det indiske folks ønsker. Det gik dog hurtigt op for kongressen, at ingen af deres forslag blev gennemført.¹⁵

Denne gradvise indfrielse af krav, skulle blive en af kendetegnene for det engelske styre i Indien.

Med tiden fik inderne dog stadig flere rettigheder og blev mere ligestillede med englænderne. Det var dog stadig sådan, at for at kravle op i samfundet måtte man lade sig "angloficere".

Man oprettede universiteter, men de blev drevet efter engelske principper, og man lærte hovedsageligt om Europæisk historie¹⁶, som efter min opfattelse er et tydeligt tegn på, at man stadig anså den vestlige civilisation som "*civilisationen*".

Der var altså kommet en del mere ligestilling til inderne. Problemet var bare, at denne udvikling tog udgangspunkt i vestlige idealer og kultur. Mange indere ønskede ikke at blive angloficerede indere. De ønskede at være frie indere der levede efter egne idealer og kultur.

Mahatma Gandhi arbejdede for denne udvikling. Gandhi var optaget af at gøre Indien uafhængigt. Han blev leder af den indiske løsrivelsesbevægelse. Gandhi mente at man skulle gå tilbage til det enkle og patriarkalske liv. Man skulle gøre Indien til et land baseret på baseret håndværket igen, i stedet for et land baseret på mekanisering, som England havde gjort det til.¹⁷

Gandhi fik stor opbakning fra den indiske befolkning, og Englænderne blev nødt til at give stadig flere indrømmelser og rettigheder til inderne. Men for Gandhi var det stadig ikke nok, han ønskede fuld selvstændighed til Indien. Han besluttede derfor at starte en bølge af ikke-voldelige demonstrationer. Englænderne slog hårdt ned på demonstranterne, og det kom til massakrer med hundredvis af døde til følge.¹⁸ Gandhi blev anholdt, og i nogle år stod kampen for uafhængighed stille. Da Gandhi blev løsladt lancerede han i 1932-1933¹⁹ endnu en demonstration, som førte til endnu en anholdelse.

I 1935, 2 år efter den anden ulydighedskampagne fik Indien en vigtig indrømmelse fra England. Provinsforsamlingerne skulle nu vælges på demokratisk vis, og INC (den Indiske Nationalkongres) fik flertal i langt de fleste forsamlinger²⁰. De som repræsenterede inderne i Provinsforsamlingerne havde nu et demokratisk flertal. Kort tid efter, startede anden verdenskrig, med Indien på de allieredes side. INC holdt dog fast i sin politik og gjorde det klart at Indiens deltagelse i krigen for de allierede ikke var en accept af kolonialismen. Efter anden verdenskrig var det klart for englænderne at de ikke længere kunne holde fast i Indien. I 1947 trak de sidste englændere sig ud af

¹⁵ Fourcade, 2005: s. 343

¹⁶ Fourcade, 2005: s. 344

¹⁷ Fourcade, 2005: s. 344

¹⁸ Fourcade, 2005: s. 345

¹⁹ Fourcade, 2005: s. 345

²⁰ Fourcade, 2005: s. 345

landet.²¹ I 1950 havde Indien afviklet sit kolonistyre og blev delt i 2 selvstændige stater Indien og Pakistan²².

Hvilke positive og negative aspekter var der ved det engelske imperium i Indien?

Det har Dadabhai Naoroji forsøgt at give sit svar på, i hans vurdering af det engelske styre i Indien, som han fremlagde for det engelske parlament i 1871²³.

Dadabhai Naoroji var med til at grundlægge den Indiske Nationalkongres i 1885 og blev valgt som kongressens formand i 1886, 1893 og 1906.²⁴

Da vurderingen blev lavet i 1871, kan denne kun bruges til at lave en vurdering af disse aspekter frem til 1871. Alligevel er den god til at skabe et overblik over positive og negative aspekter der var ved det engelske styre i Indien.

I sin vurdering beskriver Naoroji følgende aspekter som positive:

- afskaffelse af enkebrænding
- afskaffelse af spædbørnsdrab
- udryddelse af røverbander
- uddannelse for både mænd og kvinder - dog i et begrænset omfang
- genoplivelse af Indiens egen værdifulde litteratur (dog tilpasset og renset af vestens lys)
- talefrihed og pressefrihed
- sikkerhed for liv og ejendom
- frihed for undertrykkelse
- frihed for krigsødelæggelser
- lige ret for alle (han nævner dog at der til tider sker en favorisering af Europæerne)
- lån til jernbaner og kunstvandring.²⁵

Min personlige vurdering er dog, at mange af de aspekter som Naoroji tolker som positive også kan tolkes som negative, afhængigt af hvilket perspektiv man anlægger. Jeg vurderer at nogle af disse aspekter også kan tolkes som en udrensning af den indiske kultur, og dermed som negative.

Med udgangspunkt i nedenstående konkrete eksempler vil jeg analysere om de aspekter som Naoroji beskriver som positive reelt er positive, eller om de også kan opfattes som negative.

Indierne fik lettere adgang til uddannelse. Men blev undervist i Engelsk kultur og hvordan europæiske nationer blev dannet. Det kan tolkes som, at den europæiske civilisation er den eneste relevante civilisation.²⁶

²¹ Fourcade, 2005: s. 346

²² Fourcade, 2005: s. 347

²³ Lütken, 1997: s. 66

²⁴ Lütken, 1997: s. 65

²⁵ Lütken, 1997: s. 66

Bedre adgang til undervisning er naturligvis positivt, men hvis det underminerer den indiske kultur, er det så stadig positivt?

Det samme gælder for afskaffelse af enkebrænding, spædbørnsdrab, udryddelse af røverbander, alle indiske traditioner, og en rodfæstet del af den indisk kultur.

Er det positivt at afskaffe disse traditioner? Ja, ville de fleste nok umiddelbart mene, men man kunne forestille sig at det ikke var alle indere der synes godt om det, da det kunne ses som et forsøg på at gøre inderne kristne.

For eksempel var røverbanderne en integreret del af det indiske kastesystem, som vi kan læse i Kolonialismens sorte bog:

"Disse grupper bliver kun kriminelle i henhold til vestlige opfattelser af marginalisering. De er på ingen måde udelukket fra de særlige sociale former, der kendetegner det indiske subkontinent."²⁷

Til englændernes forsvar er det værd at nævne deres begrundelse for at udrydde disse bander, her med et citat fra en af J.V Stephens taler.

"Det særlige træk ved Indien er kastesystemet. Ifølge dette system er handelsmænd opdelt i kaster, og en familie af tømrere vil således - hvis den overlever så længe - stadig være tømrere om 100 eller 500 år. Hvis man tænker på dette, bliver det pludselig klart, hvad man skal forstå ved en professionel kriminel. Det drejer sig om en stamme, hvis forfædre har været kriminelle fra tidernes morgen, og hvis medlemmer i overensstemmelse med de love, som kasterne foreskriver, er dømt til at begå forbrydelser, og hvis efterkommere også vil blive kriminelle, lige indtil de bliver udryddet, ligesom man gjorde med thuggerne. Når en mand erklærer, at han er kriminel, må man forstå, at det har han været fra begyndelsen, og det vil han være lige til enden. Der er umuligt at forbedre ham, for det er hans fag, hans kaste, ja jeg vil næsten sige hans religion at begå forbrydelser."²⁸

J.V Stephens var minister med ansvar for love i vice kongens regering.²⁹

Englændernes begrundelse er altså at det er umuligt at forbedre røverbanderne. De er en integreret del af samfundet, fordi at kastesystemet er en integreret del af samfundet. Men englænderne har altså vurderet at de er for stor en "irritation", og at de derfor må udryddes.

Er det positivt at englænderne udrydder nogle røverbander? Det åbenlyse svar er, set med vestlige øjne, at det er positivt, og man befrier inderne for de terroriserende røverbander, men det er også et opgør med den indiske kultur.

Et sidste punkt som Naoroji nævner som jeg synes er værd at kommentere er: "Genoplivelse af Indiens egen værdifulde litteratur, som er blevet tilpasset og rensat af Vestens lys"³⁰

²⁶ Fourcade, 2005: s. 344

²⁷ Fourcade, 2005: s. 360

²⁸ Fourcade, 2005: s. 360-361

²⁹ Fourcade, 2005: s. 360

Jeg forstår "renset af vestens lys" som at der sker en censur af den indiske litteratur.

Er det positivt at genoplive den Indiske litteratur, hvis den bliver censureret, er det så overhovedet Indisk litteratur længere?

Min pointe er igen, at der er grund til at diskutere om aspekter som Naoroji nævner som positive, overhovedet er positive. Efter min vurdering kan samme aspekter betragtes som negative, hvis man antager et andet perspektiv end Naorojis.

Man kan da også fornemme i teksten at Naoroji er særdeles velstemt over for Englænderne. Et godt eksempel på hvor man kan se dette er citatet: "Jeg gør et ophold her for at rette en misforståelse hos min ven Mr. Hyde Clarke som troede, at jeg ønskede, at Indiens regering straks skulle overdrages til de indfødte. Efter min mening kunne der ikke ske Indien noget værre, end at England forsvandt og overlod os til os selv."³¹

Der er flere steder i teksten hvor man kan se, at han bestræber sig på ikke at fornærme englænderne eller virke utaknemmelig. For eksempel i dette citat: "Jeg håber, at jeg ikke har gjort uret mht. plussiden, og hvis jeg har udeladt noget, som nogen mener er vigtigt, vil jeg med den største glæde tage det med."³²

Jeg synes dog at det er værd at nævne, at bare fordi Naoroji virker overdrevent positivt stemt overfor englænderne, betyder det, efter min mening ikke nødvendigvis, at han er på englændernes side. Ved at virke venligstemt overfor englænderne, kunne det også sætte ham i et mere positivt lys hos englænderne, og dermed give ham øget indflydelse som han kunne bruge til at forbedre forholdene for Inderne.

I Naorojis vurdering kan vi også læse hvad han anser som negative aspekter ved det britiske Imperium i Indien, for eksempel:

- gentagne politiske løftebrud,
- ligegyldighed over for indernes følelser og synspunkter,
- regeringsapparaterne er kun i englændernes hænder,
- for hyppig udskiftning af embedsmænd,
- England er for optaget af at finde nye måder at beskatte, og tager ikke hensyn til om befolkningen kan betale disse skatter,
- England har ikke gjort nok for at forhindre hungersnød, han mener dog at England arbejder på at forbedre forholdene.
- inderne bidrager for meget til at betale de udgifter som englændernes ophold i Indien har.³³

På samme måde som jeg ovenfor argumenterer for at de positive aspekter også kan betragtes som negative, hvis man skifter perspektiv, kan der være grund til anlægge et andet perspektiv på de

³⁰ Lütken, 1997: s. 66

³¹ Lütken, 1997: s. 67

³² Lütken, 1997: s. 66-67

³³ Lütken, 1997: s. 67-68

aspekter som han vurderer som negative. I det følgende vil jeg forsøge at se nogle af ovennævnte aspekter i et andet perspektiv.

Naoroji siger, "Politisk: Gentagne løftebrud, når det drejer sig om at give de indfødte en rimelig og fornuftig rolle i den overordnede regering af deres eget land, har rystet tilliden til englændernes løfter."³⁴

Men Naoroji nævner også i sin vurdering, at der er en hyppig udskiftning af embedsmænd.

Denne hyppige udskiftning kunne også føre til, at den førte politik i Indien ofte skiftede. Det kunne tænkes at de embedsmænd som gav løfter om øget politisk indflydelse til inderne, rent faktisk ønskede at give inderne mere indflydelse, men at de blev udskiftet før de når at gennemføre deres løfter.

I så tilfælde var de engelske løftebrud ikke bevidste, men en utilsigtet konsekvens af den hyppige udskiftning af embedsmænd.

Naoroji nævner også indernes betaling af englændernes udgifter til deres ophold i Indien. Men var det virkelig så slemt?

Et citat fra Empire af Niall Ferguson fortæller: "Indian nationalists agreed wholeheartedly, complaining that the wealth of India was being drained into the pockets of foreigners. In fact, we now know that this drain - the colonial burden as measured by the trade surplus of the colony - amounted to little more than 1 per cent of Indian net domestic product a year between 1868 and 1930. That was a lot less than the Dutch 'drained' from their Indonesian empire, which amounted to between 7 and 10 per cent of Indonesian net domestic product in the same period."³⁵

Pointen er, at selv om inderne synes at de bidrog med meget, måske for meget, til englændernes ophold i Indien, så kunne det, set i et historisk perspektiv, have været meget værre, hvis Indien for eksempel havde været en Hollandsk koloni. Er det ikke bedre at man bliver "drained" for hvad der svarer til 1% af landets BNP om året, end hvad der svarer til 7-10%?

Jeg vil gerne gøre det klart, at jeg ikke har til formål at forsvare det engelske imperium i Indien, men blot anføre at et perspektivskifte kan forklare englændernes handlinger, ikke så de nødvendigvis kan betragtes som positive, men i værtfald som en nuancering af Naorojis vurdering af negative aspekter.

Det gode imperium?

Et andet perspektiv anlægges af den engelske historiker, Niall Fergusson. Han vurderer, et i historisk perspektiv hvad der kendetegner England som kolonimagt. Han har lavet en liste over tiltag som englænderne forsøgte at udbrede i deres kolonier:

- Det engelske sprog

³⁴ Lütken, 1997: s. 67

³⁵ Ferguson, 2003: s. 215

- Engelske former for retten til privat ejendom
- Skotske og engelske former for banker
- et retssystem
- protestantisme
- hold sport
- en liberal stat
- repræsentativt demokrati
- ideen om liberalisme³⁶

Havde det ikke været for disse tiltag, så er det min vurdering, at Indien kunne være endt som sin mest sammenlignelige nabo, Kina. Kina har ikke et repræsentativt demokrati eller en liberal stat, som Indien. Om det så er godt eller dårligt må man jo selv vurdere.

Evnen til at tale engelsk er en kæmpe fordel i en stadigt mere globaliseret verden. Indien har en EF EPI score på 57,30. Sammenlignet med Kina som har en EF EPI score på 50,94.³⁷ Jo højere score, jo bedre engelskkundskaber har befolkningen. Kan englændernes indførelse af det engelske sprog i Indien betyde at det indiske folk har bedre engelskkundskaber sammenlignet med det kinesiske? Det er ret sandsynligt.

Desuden var det engelske sprog en faktor i at samle landet: "Denne nation blev skabt med indførelsen af det engelske sprog, som endnu i dag er det eneste fælles sprog fra Kashmir til Sri Lanka..."³⁸

Sidst men ikke mindst, kan udbredelsen af protestantisme have været en stor fordel for Indien. Hvorfor? Det forklarer Niall Ferguson i et foredrag:

"That's a great question. And you know what, it was also being asked at roughly the same time by the Resterners — by the people in the rest of the world — like Ibrahim Muteferrika, an Ottoman official, the man who introduced printing, very belatedly, to the Ottoman Empire — who said in a book published in 1731, "Why do Christian nations which were so weak in the past compared with Muslim nations begin to dominate so many lands in modern times and even defeat the once victorious Ottoman armies?" Unlike Rasselas, Muteferrika had an answer to that question, which was correct. He said it was "because they have laws and rules invented by reason.""³⁹

Niall Fergusons og Ibrahim Muteferrikas pointe er altså, at udbredelsen af protestantismen, skaber et samfund der er baseret på logik, som baner vejen for fremskridt.

Generelt indførte englænderne mange tiltag, som vi i den vestlige verden anser for værende positive.

³⁶ Ferguson, 2003: s. xxii

³⁷ <http://www.ef-danmark.dk/epi/compare/regions/in/cn/> (set d. 17-02-17)

³⁸ Fourcade, 2005: s. 342

³⁹ https://www.ted.com/talks/niall_ferguson_the_6_killer_apps_of_prosperity. (set d. 11-02-17) minuttal i video: 4:39-5:27

Men ikke alt hvad de gjorde, førte til noget godt. Min personlige vurdering er, at den største negative konsekvens der var ved den engelske kolonialisme i Indien, var at englænderne både direkte og inddirekte var skyld i flere humanitære katastrofer.

De humanitære katastrofer

Man skal ikke lede længe for at finde frem til nogle af de humanitære katastrofer der har været i Indien i den tid England regerede.

Det mest iøjefaldende er nok den stribe af hungersnødskatastrofer der opstod i landet. "Fra 1860'erne til omkring 1920 oplever Indien en knaphed og bølger af hungersnød, der er de mest alvorlige i kolonitiden: I 1865-66 rammes Bengalen, Orissa og Sydindien, fra 1868 til 1870 Rajasthan og det centrale Indien, mellem 1876 og 1878 kræver en stor hungersnød næsten fire millioner døde i Sydindien, fra 1896 til 1900 dør fem millioner indbyggere i Bombayguvernementet og De Centrale Provinser, og endelig i 1907-08 rammes Nordindien igen."⁴⁰

"Ifølge Dadabhai Naorojis taler, der var berømte i slutningen af 1800-tallet, gør indiske journalister, advokater, lærere eller funktionærer den til det mest chokerende symbol på >>Indiens fattigdom<<."⁴¹

Højtstående indere mener altså, at hungersnøden skyldes den fattigdom som er i Indien, altså fordi de fattige ikke har råd til at købe mad.

En anden mulig grund kunne være, at meget af det korn Indien producerede blev eksporteret til England. "Og kornreserverne, især i kornbæltet i den nordlige del af Indien, er svundet ind på grund af massiv eksport til England, der skal kompensere for den dårlige høst året før."⁴²

Var englænderne skyld i hungersnøden og kunne de have gjort noget for at forhindre disse?

Hvis en stor del af kornet eksporteres til England kunne der opstå mangel på korn. Prisen vil stige og gøre det svært for mange at få råd til at købe korn. Dette kunne være en forstærkende faktor som englænderne har skabt.

Det mener Lord Curzon, vice-kongen af Indien ikke. I 1902⁴³ udtaler han: "*at klimaet er den eneste årsag*".⁴⁴ Klimaet var bestemt medvirkende til at der opstod hungersnød, i for eksempel Jubbulpur havde der været konstant tørke fra 1895-1897⁴⁵ men klimaet var næppe den eneste grund.

Englænderne forsøgte da også at forhindre eller begrænse hungersnøden. "Oprettelsen i 1880 af den første *Famine Commission*, og gennemførelsen af en lov vedrørende hungersnød er udtryk for en

⁴⁰ Fourcade, 2005: s. 350

⁴¹ Fourcade, 2005: s. 351

⁴² Fourcade, 2005: s. 354

⁴³ Fourcade, 2005: s. 351

⁴⁴ Fourcade, 2005: s. 351

⁴⁵ Fourcade, 2005: s. 355-356

kalkuleret interventionisme, der skal kontrollere denne plage. Det drejer sig først og fremmest om at give de allerfattigste nogle indtægter, der gør det muligt for dem at købe korn."⁴⁶

Man kan derfor næppe sige at englænderne *intet* gjorde, men gjorde de nok? Dadabhai Naoroji siger i sin tale i 1871 "*Der er ikke blevet gjort så meget, som der kunne gøres.*"⁴⁷ Han taler her om hvad englænderne har gjort for civilisationens sag. Det er værd at notere, at Dadabhai Naoroji holdt sin tale før oprettelsen af kommissionen, men den viser ganske godt englændernes politik: de gjorde noget, men de gjorde nok ikke så meget som de kunne gøre.

Det finansielle pres som oprettelsen af denne kommission ville lægge på englænderne, bekymrer vicekongen Lord Lytton som i 1877 ⁴⁸ udtaler:

*"Skal man holde vore bønder i live for enhver pris, uden at skele til udgifterne?"*⁴⁹

Lord Lyttons udtalelse understøtter Dadabhai Naoroji udtalelser fra sin tale i 1871: "*Al opmærksomhed er optaget af at opfinde nye måder at beskatte på...*" ⁵⁰

Det at englænderne, ifølge Naoroji, har al opmærksomhed rettet mod, at finde nye måder at beskatte på, kan tolkes som et udtryk for at englænderne gør alt hvad de kan for at tjene så meget på Indien som muligt. det er da også den tanke jeg får når jeg læser Lord Lyttons udtalelse.

Netop englændernes store bestræbelser på at tjene penge, fører til noget endnu mere dystert.

Opium: at tjene penge på narkomani

I Indien har opiumsvalmuen længe været en stor handelsvare, også før englænderne kom til landet.⁵¹ Dette ændrer sig ikke efter at englænderne overtager styret, de begynder oven i købet at beskatte opiumhandlen. "Indtægten fra regeringsmonopolet på opium, samt skatten på opium fra Malwa - en region, der er en del af de hinduistiske fyrstestater - udgør herefter en ikke ubetydelig del af kolonialstatens indtægter: 11 % i 1891-1892, og endnu 9 % i 1911-12."⁵²

En officiel kommission sendte i 1895⁵³ en rapport til London om det indiske forbrug af Opium: "Forbruget af opium er næppe en last, der kendetegner Indien (...) Man bruger i høj grad dette produkt til ikke-medicinske og semi-medicinske formål, i visse tilfælde med gode resultater og i de fleste tilfælde uden skadelige virkninger"⁵⁴ yderlige står der i rapporten "At forbyde salget af opium uden recept ville være en latterlig foranstaltning og ligefrem umenneskeligt over for mange millioner mennesker"⁵⁵

⁴⁶ Fourcade, 2005: s. 352

⁴⁷ Lütken, 1997: s. 67

⁴⁸ Fourcade, 2005: s. 352

⁴⁹ Fourcade, 2005: s. 352

⁵⁰ Lütken, 1997: s. 67

⁵¹ Fourcade, 2005: s. 363

⁵² Fourcade, 2005: s. 366

⁵³ Fourcade, 2005: s. 364

⁵⁴ Fourcade, 2005: s. 365

⁵⁵ Fourcade, 2005: s. 365

Englænderne mener altså ikke, at der er grund til at stoppe salget af opium. Faktisk mener man, at de ville være direkte umenneskeligt.

Er det mon tænkeligt, at en af grundene til at man er imod at stoppe salget af opium, kunne være at man ville miste enorme indtægter? Det er ikke usandsynligt.

I 1892 erklærede 5000 læger i England⁵⁶, at indtagelse af opium er skadeligt for kroppen og katastrofalt for psyken⁵⁷. I England blev stoffet betragtet som gift og behandlet sådan.⁵⁸ Så hjemme i England var holdningen til opium, blandt læger, altså en helt anden end den der fremgår af ovennævnte rapport.

Men var englænderne med til at skabe flere narkomaner, eller tjente de *bare* penge på de narkomaner der allerede var i Indien? Pastor John Liggins skriver dette i sin brochure om opium⁵⁹: "Knap havde England etableret sit herredømme over landet, før nogle underordnede britiske funktionærer uddelte gratis opium til de indfødte for at skabe et marked i Indien"⁶⁰

Ifølge Liggins har britiske funktionærer bevidst uddelt opium gratis, for at skabe et marked. Et marked som englænderne senere kunne beskatte. Selv da Det Lovgivende Råd i Assam foreslog, at salget af opium skulle skæres ned med 10% om året, og forslaget blev vedtaget, nægtede regeringen der var i besiddelse af den udøvende magt at bøje sig.⁶¹

I dag er Indien stadig den største producent og forbruger af opium.⁶² Dyrkningen af opium er dog strengt kontrolleret af staten.⁶³

Indien efter englænderne

Kort efter englænderne forlod Indien, blev landet delt i 2 selvstændige stater,⁶⁴ det hinduistiske Indien og det muslimske Pakistan⁶⁵.

Man kan spekulere på, om opdelingen kunne være forhindret, hvis England havde gjort en større indsats for at forene de 2 religioner.

I dag er Indien verdens største demokrati⁶⁶ Det kan dokumenteres at lande der var koloniseret af englænderne havde en væsentlig større chance for at forblive demokratiske efter at have opnået selvstændighed, sammenlignet med lande som ikke var koloniserede af England⁶⁷. Det, at landet har

⁵⁶ Fourcade, 2005: s. 365

⁵⁷ Fourcade, 2005: s. 365

⁵⁸ Fourcade, 2005: s. 365

⁵⁹ Fourcade, 2005: s. 365

⁶⁰ Fourcade, 2005: s. 365-366

⁶¹ Fourcade, 2005: s. 366

⁶² Fourcade, 2005: s. 367

⁶³ Fourcade, 2005: s. 367

⁶⁴ Fourcade, 2005: s. 346

⁶⁵ Fourcade, 2005: s. 347

⁶⁶ Ferguson, 2003: s. 358

⁶⁷ Ferguson, 2003: s. 362

været koloniseret af England er altså en af de mulige årsager til at landet i dag har et velfungerende demokrati.

Englænderne har også sat sit præg på det indiske skolevæsen, universiteter, presse og militær som alle har tydelige engelske kendetegn.⁶⁸

Landet er desuden verdens 7. største økonomi målt på BNP.⁶⁹

Landet har en høj vækst, både med hensyn til BNP per indbygger⁷⁰ men også BNP i alt⁷¹. Indien vil i fremtiden overhale England, sin tidligere koloniherre, i BNP per indbygger hvis den nuværende tendens fortsætter⁷²

Umiddelbart efter at Englænderne forlod Indien, var der ikke nogen mærkbar forbedring i økonomien⁷³. Faktisk var der et fald i BNP per indbygger umiddelbart efter at englænderne forlod landet, hvilket kan ses i bilag 2. Senere er den gennemsnitlige indkomst per indbygger steget med næsten 450% fra 1947-2010⁷⁴.

Skyldes denne udvikling den engelske kolonisering af Indien?

Jeg vil ikke redegøre for alle faktorer der har ført til udviklingen af den Indiske økonomi, men blot fremhæve en enkelt, som muligvis kan tilskrives den engelske kolonisering.

Meget af Indiens BNP kommer fra den tertiære sektoren.

58% af Indiens BNP kom fra den tertiære sektor i 2014⁷⁵. Til sammenligning var andelen i nabolandet Kina kun 46,4% i 2014⁷⁶. I indien kommer altså 11,6% mere af BNP'en fra den tertiære sektor end i Kina.

Indien har en EF EPI score på 57,30 sammenlignet med Kina som har en EF EPI Score på 50,94. Denne score er et mål for engelsk sproglige evner hos befolkningen, hvor en høj scorer indikerer bedre engelskkundskaber.⁷⁷

Kan det faktum, at englænderne indførte det engelske sprog i Indien, være en af de faktorer der gør, at indtægter fra den tertiære sektor udgør så stor en andel af det indiske BNP? Ville Indien have været dårligere stillet, hvis det ikke var for indførelsen af det engelske sprog? Min personlige vurdering er: Ja, Indien ville være dårligere stillet hvis ikke det var for indførelsen af det engelske sprog.

⁶⁸ Ferguson, 2003: s. 358

⁶⁹ <http://databank.worldbank.org/data/download/GDP.pdf> set d. 12-02-17

⁷⁰ <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?locations=IN> (set d. 17-02-17)

⁷¹ <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GNP.MKTP.PP.CD?locations=IN> (set d. 17-02-17)

⁷² https://www.ted.com/talks/niall_ferguson_the_6_killer_apps_of_prosperity#t-843332 (set d. 12-02-17) minuttal i video: 14:08-14:18

⁷³ http://www.ideasforindia.in/article.aspx?article_id=189 (set d. 12-02-17)

⁷⁴ http://www.ideasforindia.in/article.aspx?article_id=189 (set d. 12-02-17)

⁷⁵ <http://statisticstimes.com/economy/countries-by-gdp-sector-composition.php> (set d. 17-02-17)

⁷⁶ <http://statisticstimes.com/economy/countries-by-gdp-sector-composition.php> (set d. 17-02-17)

⁷⁷ <http://www.ef-danmark.dk/epi/compare/regions/in/cn/> (set d. 17-02-17)

Men kunne det tænkes, at inderne ville have være værre stillet, hvis de havde været besat af en anden kolonimagt?

Engelsk imperialism - bedre eller værre?

Var den engelske imperialism bedre eller værre end andre former for imperialism?

For at besvare dette spørgsmål må man overveje hvordan det ville have været hvis Indien havde været underlagt andre kolonimagter.

Skrækscenariet: japanerne

Kunne Indien have været endt som en japansk koloni? Det er ikke usandsynligt. Hvis Indien var endt som en japansk koloni ville forholdene i landet så have været bedre eller værre?

Tager man udgangspunkt i Japans handlinger under anden verdenskrig, ville svaret være nej.

I 1937 under invasion af den kinesiske by Nanking fik japanerne ordre til at skyde alle tilfangetagne. Mellem 260000 og 300000 civile blev dræbt.⁷⁸ og op imod 80000 kinesiske kvinder blev voldtaget.⁷⁹ Japanerne torturerede og behandlede deres fanger på de mest groteske måder.⁸⁰

Der er ingen grund til at tro at Japanerne ville have behandlet indere anderledes.

Kineserne blev udsat for "*sook-ching or 'purification by elimination'*"⁸¹ japanerne så sig selv som den øverste race, og eliminerede andre racer for at rense deres nyvundne territorium. Dette citat sammenligner meget godt den engelske og den japanske imperialism: "It is easy to portray the war between the British and Japanese Empires as a collision between an old, self doubting empire and a new and utterly ruthless Empire - between the setting and the rising sun. But it was also the collision between an Empire that had some conception of human rights and one that regarded alien races as no better than swine. In the words of Lieutenant-Colonel Ryukichi Tanaka, Director of the Japanese Secret Service in Shanghai: 'We can do anything to such creatures.'"⁸²

Det, der er værd at bide mærke i forskellen i opfattelsen af menneskerettigheder som englænderne og japanerne har.

Englænderne har nogen sans for menneskerettigheder, de indførte trods alt en række goder, som allerede er blevet nævnt i denne opgave, og de behandlede befolkningen i de koloniserede lande nogenlunde retfærdigt. Japanerne betragter alle andre racer end deres egen som værende på niveau med svin.

Jeg mener derfor, at det er rimelig at antage, at dette alternativ til den britiske imperialism ikke ville have gavnet inderne.

⁷⁸ Ferguson, 2003: s. 332

⁷⁹ Ferguson, 2003: s. 332

⁸⁰ Ferguson, 2003: s. 332

⁸¹ Ferguson, 2003: s. 334

⁸² Ferguson, 2003: s. 332

Frankrig som sejrsherre af syvårskrigen

Indien som Fransk koloni kunne være et andet muligt scenarie, hvis Frankrig var endt som sejrsherre af syvårskrigen, og de havde drevet englænderne ud af Indien - og ikke omvendt som det rent faktisk skete.

Ville Indien have været bedre stillede med Frankrig som koloniherre?

Det er min opfattelse at Frankrig havde mange af de samme intentioner som England i deres kolonier. Jeg vil i min vurdering tage udgangspunkt i Frankrigs kolonisering af Vietnam.

Paul Bert, medlem af Det Franske Akademi og øverstbefalende⁸³ udtaler, at Frankrigs intentioner i Vietnam var at skabe: "en koloni af forretningsdrivende og virksomhedsejere (...) skabere af ressourcer og rigdomme, [men også] en koloni af frie borgere, hvor koloniserede og kolonisatorer arbejder side om side."⁸⁴

Deres intentioner ligner ganske fint englændernes. Gode intentioner generelt, men man får også en opfattelse af, at man skal kunne tjene penge på koloniseringen.

Det var måske også netop englænderne der var Frankrigs forbillede. I Kolonialismens sorte bog kan man nemlig læse, at den "*førende admiral de la Grandière ville gøre Saigon til >>et andet Singapore<<*"⁸⁵, Singapore var blevet grundlagt af Storbritannien i 1819⁸⁶

Den væsentligste forskel på fransk og engelsk kolonialisme er, efter min opfattelse, at franskmændene har svært ved at give slip på deres kolonier i tide, hvilket fører til voldelige oprør. Det var det der skete i Vietnam. I Vietnam mødte franskmændene "*stor modstand*"⁸⁷.

Faktisk ligner afkoloniseringsforløbet i Vietnam det afkoloniserings forløb der var i Indien temmelig meget på nogle punkter. I Vietnam strejkede de Vietnamesiske arbejdere i årene 1928-29⁸⁸ Ligesom i Indien hvor Gandhi opfordrede til ikke volds protester, hvilket vel også er en slags ikke volds protest.

Den 9. marts 1945 blev den franske magt styrtet og hæren afvæbnet.⁸⁹

Det er her at den væsentligste forskel på engelsk og fransk imperialism er: Vietnameserne var i september 1945 i gang med at oprette en uafhængig stat⁹⁰ men franskmændene nægtede at acceptere dette, "og gav sig i kast med at >>genoprette fransk suverænitet i Indokina<<"⁹¹. I november 1946

⁸³ Brocheux, 2005: s. 411

⁸⁴ Brocheux, 2005: s. 411

⁸⁵ Brocheux, 2005: s. 398

⁸⁶ Brocheux, 2005: s. 398

⁸⁷ Brocheux, 2005: s. 404

⁸⁸ Brocheux, 2005: s. 408

⁸⁹ Brocheux, 2005: s. 409

⁹⁰ Brocheux, 2005: s. 409

⁹¹ Brocheux, 2005: s. 409

angreb den franske flåde og flyvevåben Haiphong med 6000 civiles død som konsekvens.⁹² (Et tal der blev sat spørgsmålstejn ved og senere reduceret til 600)⁹³.

Fra og med 1945 var Cochinkina hærget af krig. Det er blevet anslået at de franske tab var under 10000, mens de vietnamesiske 30-40000⁹⁴ Medregner man civile, blev cirka en halv million dræbt.⁹⁵ Det var et længere forløb, som først blev afsluttet i 1954⁹⁶ Vietnam var heller ikke den eneste franske koloni der skulle igennem et blodigt forløb for at kunne få sin selvstændighed. Et lignende forløb fandt sted i Algeriet hvor 200000-500000 mennesker Algeriere måtte lade livet⁹⁷ før at landet så sent som i 1962(!) fik sin selvstændighed⁹⁸

Pointen er altså: Afkoloniseringen af de franske kolonier havde en tendens til at være ekstremt blodige i forhold til de engelske kolonier. Selvfølgelig havde England også deres krige, med den amerikanske uafhængighedskrig som den mest nævneværdige, men det er min opfattelse at englænderne som regel kunne give slip på deres andre kolonier før at det kom til blodige krige.

Kan man så tale om at engelsk imperialism var særlig godartet?

Det er i værtfald min vurdering. Det kan godt være at englænderne koloniserede med det formål at tjene penge, men de indførte stadig mange goder som kom befolkningen til gode. Sammenlignet med andre kolonimagter som for eksempel Japan og Frankrig, virker England som klart den bedste - også selvom de ikke altid handlede med befolkningens velbefindende i sinde.

Afslutningsvis vil jeg sige, at det største plus når det kommer til min vurdering af det engelske imperium, ikke er begrænset til koloniseringen af Indien. England havde et stort og vidtspændende imperium, og deres gave til verdenen var liberalismen, og det parlamentariske demokrati. Uden England, er det svært at forestille sig en verden hvor så mange lande har et parlamentarisk demokrati, som der er i dag.⁹⁹

Konklusion

Englænderne gjorde Indien til en kronkoloni. De forsøgte at angloficere inderne. De indførte en række tiltag som det engelske sprog. Skoler og universiteter fungerede efter engelske principper. De indførte repræsentativt demokrati, banker, og retten til privat ejendom.

Man afskaffede også mange indiske traditioner - som ud fra et vestligt synspunkt ofte var uacceptable og i strid med kristendommen.

⁹² Brocheux, 2005: s. 409

⁹³ Brocheux, 2005: s. 409

⁹⁴ Brocheux, 2005: s. 409

⁹⁵ Brocheux, 2005: s. 409-410

⁹⁶ <http://alphahistory.com/vietnamwar/first-indochina-war/> (set d. 13-02-17)

⁹⁷ Bénot, 2005: s. 612-613

⁹⁸ <http://courses.wcupa.edu/jones/his312/lectures/algeria.htm> (set d.13-02-17) under "Last French offensive and exhaustion"

⁹⁹ Ferguson, 2003: s. 358

Min analyse viser at disse tiltag kan betragtes som enten positive eller negative for inderne, afhængigt af hvilket perspektiv man anlægger.

Koloniseringen af Indien har også haft betydning for nutidens Indien.

Indien har i dag en blomstrende økonomi. Engelsk er relativ udbredt i landet. De har et demokratisk styre. Skoler, universiteter, presse og militæret har alle engelske kendetegn,

Det er min opfattelse at dette kan tilskrives den engelske kolonisering.

Englænderne udbyttede Indien, de forsøgte at tjene så mange penge som muligt på koloniseringen af Indien, og det førte til fattigdom og hungersnød. Men, kigger man på nutidens Indien kan man sige at den engelske kolonisering også har haft en positiv betydning for landets udvikling.

Afslutningsvis har jeg diskuteret, om den engelske imperialisme var særligt godartet. Min konklusion på dette spørgsmål er, at den engelske imperialisme var godartet, i værtfald når man sammenligner med andre former for imperialisme som for eksempel den franske og den japanske.

Så var det engelske imperium et progressivt eller regressivt fænomen? Jeg vil mene, at det var et progressivt fænomen, som desværre af og til havde store menneskelige omkostninger.

Abstract

In this paper I will assess whether the English empire in India was a progressive or regressive phenomenon.

To do so, I will make an assessment of England's time in India and make an analysis on whether the changes that the English brought to India were positive or negative when the country was still colonized, but also what effects the colonization of India has for the country today.

I will then discuss if there is reason to believe, that the English empire was more fair to their colonies, compared to other empires.

Lastly I will conclude on whether or not, the British empire in India was a progressive or regressive phenomenon.

The history of England in India lasts from 1601-1947. During this time they introduced democracy, banking, universities and made education more easily accessible amongst others. But they also, forbid several Indian traditions, some of which could be considered harmful, such as the burning of widows.

There is little doubt that the primary reason for colonizing India was to make money. The English were sometimes too obsessed with making money, and that resulted in poverty and famines.

Today, India is a well functioning country, with a growing economy. There is reason to believe, that the reason, that India today has a democracy, elite schools, and universities and so on is because of the English that once resided in the country.

Generally, England treated their colonies better than other empires, The decolonization of English colonies was often peaceful, compared to other, non-English colonies. It is difficult to believe, that so many countries would be democratic countries today, had it not been for the English empire, an empire that often established democracy in their colonies.

So was the English empire a progressive or regressive phenomenon? I would say that it was a progressive phenomenon, that unfortunately cost a lot of lives.

Litteraturliste

Algerian Independence <http://courses.wcupa.edu/jones/his312/lectures/algeria.htm> (set d. 17-02-17)

Alpha History, "The first Indochina war" <http://alphahistory.com/vietnamwar/first-indochina-war/> (set d. 17-02-17)

Bénot, Yves (2005). "Afkoloniseringen af Fransk Afrika (1943-62)" i: Ferro, Marc: *Kolonialismens Sorte Bog 500 års forbrydelser*. København, Høst & Søn.

Brocheux, Pierre (2005). "Fransk kolonialisme i Indokina" i: Ferro, Marc: *Kolonialismens Sorte Bog 500 års forbrydelser*. København, Høst & Søn.

EF EPI <http://www.ef-danmark.dk/epi/compare/regions/in/cn/> (set d. 17-02-17)

Ferguson, Niall (2003). *Empire How Britain Made the Modern World*. Great Britain, Penguin Group

Flow of History, "British Rule in India (c.1600-1947)" <http://www.flowofhistory.com/units/eme/18/FC123> (set d. 17-02-17)

Fourcade, Marie (2005). "Englænderne i Indien (1858-1947) eller det >>kynisk korrekte<< herredømme" i: Ferro, Marc: *Kolonialismens Sorte Bog 500 års forbrydelser*. København, Høst & Søn.

Ideas for India, "Why did the Indian economy stagnate under the colonial rule?" http://www.ideasforindia.in/article.aspx?article_id=189 (set d. 17-02-17)

Lütken, Bo (1997). *Det engelske imperium 1815-1914*. København, Munksgaard.

Pouchepadass, Jacques (2005). "Indien: det første koloniale århundrede" i: Ferro, Marc: *Kolonialismens Sorte Bog 500 års forbrydelser*. København, Høst & Søn.

Statistics times, "List of countries by GDP sector composition" <http://statisticstimes.com/economy/countries-by-gdp-sector-composition.php> (set d. 17-02-17)

Ted Talks, "The 6 killer apps of prosperity"

https://www.ted.com/talks/niall_ferguson_the_6_killer_apps_of_prosperity (set d. 17-02-17)

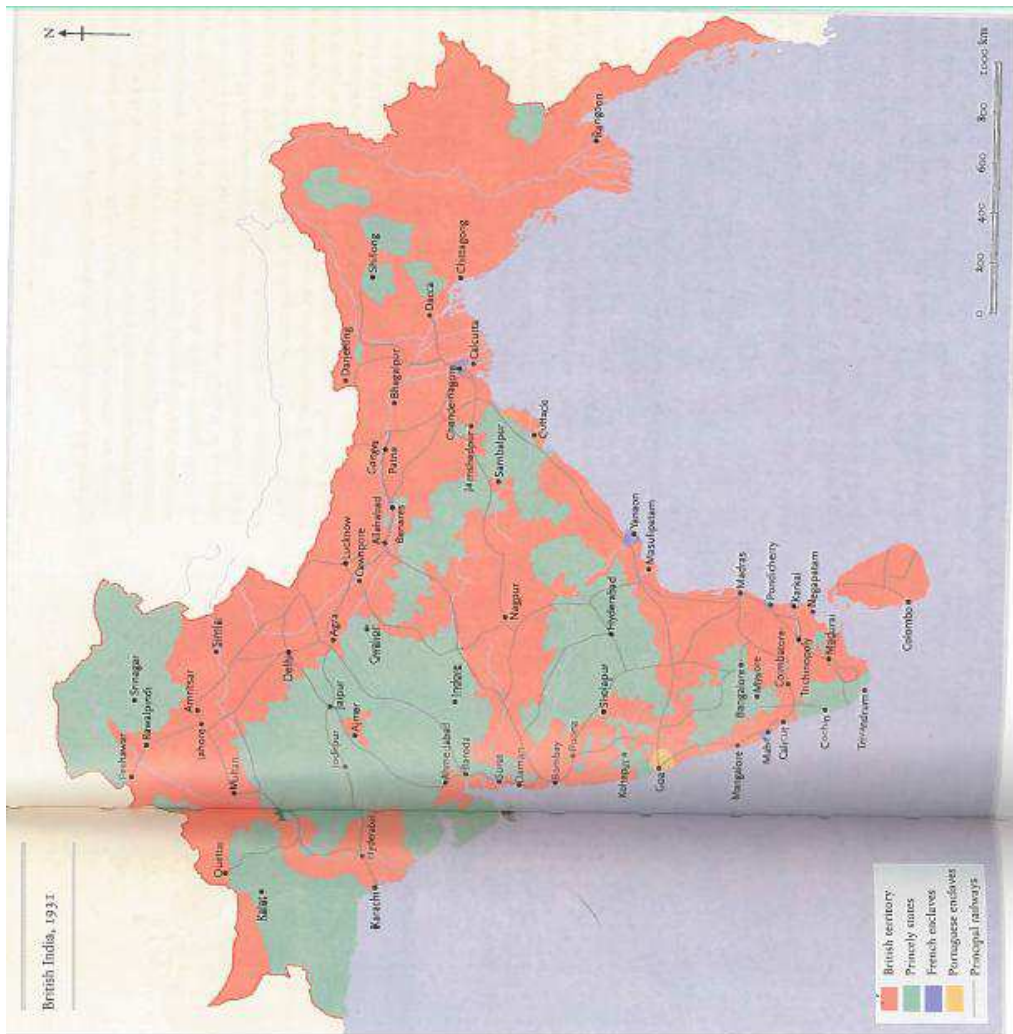
World Bank <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GNP.MKTP.PP.CD?locations=IN> (set d. 17-02-17)

World Bank <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?locations=IN> (set d. 17-02-17)

World Bank <http://databank.worldbank.org/data/download/GDP.pdf> (set d. 17-02-17)

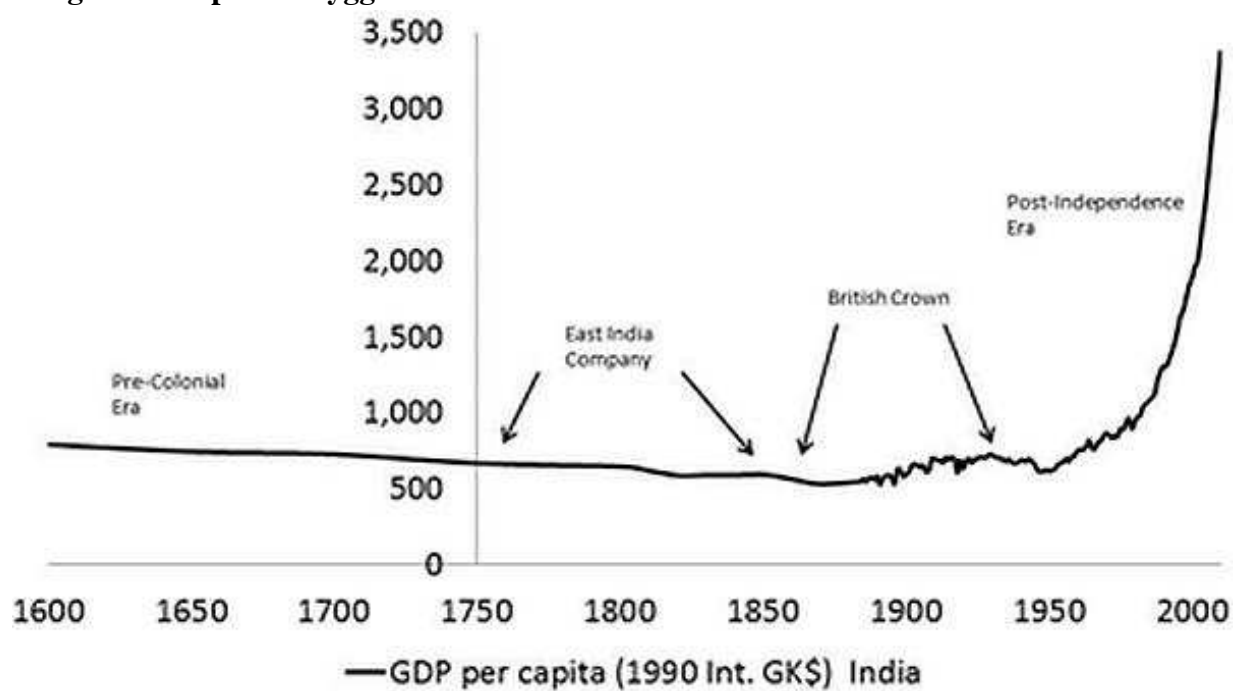
Bilag

Bilag 1 – Kort over Indien 1931

Kilde: Ferguson, Niall (2003). *Empire How Britain Made the Modern World*. Great Britain, Penguin Group, s. 174-175

Bilag 2 – BNP per indbygger i Indien 1600-2010

Kilde: *Ideas for India*, "Why did the Indian economy stagnate under the colonial rule?"
http://www.ideasforindia.in/article.aspx?article_id=189 (set d. 17-02-17)